

Plch, Lukáš; Kratochvíl, Jiří

## **Analýza predátorských znaků publikací jako služba Knihovny univerzitního kampusu**

*ProInflow*. 2018, vol. 10, iss. 2, pp. 70-107

ISSN 1804-2406 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/ProIn2018-2-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138451>

License: [CC BY 3.0 CZ](#)

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

# ANALÝZA PREDÁTORSKÝCH ZNAKŮ PUBLIKACÍ JAKO SLUŽBA KNIHOVNY UNIVERZITNÍHO KAMPUSU

## PREDATORY ATTRIBUTES ANALYSIS OF PUBLICATIONS AS THE UNIVERSITY CAMPUS LIBRARY SERVICE

Lukáš Plich, Jiří Kratochvíl

*Masarykova univerzita, Knihovna univerzitního kampusu*

### Abstrakt

**Účel** – Od roku 2017 Knihovna univerzitního kampusu (KUK) poskytuje pracovištím v Univerzitním kampusu Bohunice službu na prověření přítomnosti znaků typických pro tzv. predátorské časopisy a vydavatele.

**Metoda** – Po obdržení vyplněného online formuláře na webu knihovny pověřeni zaměstnanci analyzují formální atributy časopisů, jakými jsou kontaktní informace, autorské poplatky, redakční rada, délka recenzního řízení, indexace v odborných databázích, scientometrické metriky, Open Access režim a další.

**Výsledky** – Během prvního roku se na KUK o tuto službu obrátilo 41 uživatelů se 134 požadavky na prověření časopisů, vydavatelů a konferencí, které trvalo úhrnem 65 hodin. Přitom bylo jako podezřelé vyhodnoceno 39 časopisů, 2 konference a 3 vydavatelé. Nejčastější prohřešky proti publikační etice byly netransparentnost recenzního řízení, (22 případů), podobnost názvu s prestižním časopisem (20), neuvedení hlavního editora (18) nebo žádný kontakt na něj (17), nedodržování periodicity (18), fiktivní osoby v redakční radě (14), nejasně stanovené autorské poplatky (13) a napodobování impakt faktoru (11).

**Originalita/hodnota** – Z hlediska ekonomických a personálních nároků se zavedení služby ukázalo efektivnější než využívání externí služby Cabells Scholarly Analytics. Poskytování služeb zároveň vedlo ke zvýšení prestiže KUK v očích akademické obce, když práce knihovníků byla oceněna vedením lékařské fakulty či uživateli opakovaně využívající tuto službu. Zároveň poskytování služby vedlo KUK k přehodnocení relevantnosti některých znaků predátorství, otevření interní diskuse o vhodnosti pojmu „predátorské časopisy“ a přehodnocení způsobu poskytování služby na ověřování dodržování transparentnosti a dobré praxe vědeckého publikování stanoveného organizacemi COPE, DOAJ, OASPA a WAME.

**Klíčová slova** – predátorské časopisy, služby knihoven, věda a výzkum, odborné časopisy, lékařství, Knihovna univerzitního kampusu, publikační etika

### Abstract

**Purpose** – Since 2017 the University Campus Library has been providing service intended to uncover typical attributes of so-called predatory journals. The service is provided exclusively to PhD students and researchers from CEITEC, Faculty of Sports Studies, Faculty of Medicine and departments of Faculty of Science situated in the University Campus Bohunice.

**Design/methodology/approach** – Responsible persons in the library analyze formal attributes of journals e.g. contact details, author fees, editorial board, peer review, indexing in databases, metrics and Open Access. Requests are submitted via a form available on the website.

**Results** – A total of 134 requests submitted by 41 users were handled during first year of service. It took 65 hours to perform all of these analyses. Overall 39 journals, 2 conferences and 3 publishers were found suspicious. The most frequent attributes were lack of information regarding review time (22), mimicking titles of trustworthy high-quality scholarly journals (20), no information

about editor-in-chief (18) or lack of his/her contact details (17), irregular periodicity (18), fictional members of editorial board (14), unspecified or missing article processing charges and using misleading metrics.

**Originality/value** – From economics and personal view the service proved to be more efficient and much cheaper than Cabell's Scholarly Analytics. Coincidentally providing the service has led to an increase in library reputation and a reassessment of the importance of some attributes to check. One of the side-effects is re-consideration of the term „predatory journals” and whether it is still appropriate and explanatory enough. The best way how to evaluate formal attributes of scholarly journals is on the COPE, DOAJ, OASPA and WAME principles of transparency basis.

**Keywords** – predatory journals, library services, science and research, scholarly journals, medicine, University Campus Library, publication ethics

## Úvod

V posledních letech dochází k neustálému růstu počtu tzv. predátorských vydavatelů a predátorských časopisů (Beall, 2017). Pojem „predátorský“ je s nimi spojován kvůli jejich přístupu k vědeckému publikování, kdy za účelem rychlého a snadného finančního zisku takto označování vydavatelé a časopisy rezignují na obvyklý proces recenzního řízení, protože jejich cílovou skupinou není čtenář, ale autor hradící jim poplatek za vydání článku (Beall, 2013). Dokládají to ostatně různé pokusy o ověření kontrolních mechanismů v redakcích časopisů, které akceptovaly k vydání článku obsahující záměrné chyby (Kratochvíl & Plch, 2017). Kvůli tomuto jednání redakcí predátorských vydavatelů a časopisů se tak mezi vědeckou komunitu dostává neustále rostoucí počet odborníky neproověřených informací. V důsledku toho jsou praktikami predátorských vydavatelů a časopisů postiženi nakonec nejen autoři, ale i čtenáři, přičemž na obě tyto skupiny jsou kladeny čím dál větší nároky v oblasti evaluace informačních zdrojů (Harvey & Weinstein, 2017).

Reakcí na výše zmíněné jednání některých vydavatelů a časopisů byl vznik seznamu predátorských vydavatelů a predátorských časopisů (tzv. Beallův seznam), který spravoval a aktualizoval Jeffrey Beall, knihovník z University of Colorado Denver. Ten v roce 2012 definoval a průběžně aktualizoval kritéria, podle kterých lze predátorské vydavatele a časopisy identifikovat (Beall, 2015a). S ohledem na problém predátorství ve vědeckém publikování Beallův seznam velmi rychle vešel ve vědecké komunitě ve známost a jak se ukázalo po jeho odstranění samotným Beallem, pro mnohé byl tento přehled stěžejní pomůckou při identifikaci predátorských vydavatelů a časopisů (Oransky, 2017; Watson, 2017). V nastalé situaci vědecká komunita má samozřejmě k dispozici přehled časopisů v databázích Web of Science, Scopus či MEDLINE, do nichž jsou tituly zařazovány po odborném posouzení (U.S. National Library of Medicine, 2016). Jak ale ukázaly nedávné studie i výsledky prezentované v tomto článku, vyskytují se v těchto databázích tituly, které figurovaly na zrušeném Beallově seznamu. Kupříkladu odborníci z University of Barcelona identifikovali v databázi Web of Science 39 časopisů z Beallova seznamu a ve Scopusu 56 titulů (Somoza-Fernández, Rodríguez-Gairín, & Urbano, 2016). Vít Macháček s Martinem Srholcem (Macháček & Srholec, 2017) pak srovnáním Beallova seznamu s obsahem Scopusu zjistili, že v roce 2015 bylo v této databázi na 60 tisíc publikací (3 %) vykazujících některý ze znaků predátorství. V lednu 2017 pak byla publikována studie autorů z Finska a Itálie, podle které ve Web of Science je 14 časopisů figurujících na Beallově seznamu a ve Scopusu

284 periodik (Bagues, Sylos-Labini, & Zinovyeva, 2017). A konečně i kanadská studie analyzující časopisy z Bealova seznamu, Open Access časopisů z MEDLINE PubMed a předplácených časopisů ukázala, že ve všech třech skupinách periodik se vyskytovaly tituly porušující některé z kritérií dobré praxe (Shamseer et al., 2017). V celkových počtech časopisů indexovaných ve jmenovaných databázích se sice jedná o zanedbatelná čísla, ale přesto uvedená zjištění dokládají, že uvedené databáze nelze chápat jako zcela bezchybné whitelisy odborných periodik. Ačkoliv podle Macháčka a Srholce (Macháček & Srholec, 2017) v České republice nehrozí rapidní nárůst publikací českých autorů v predátorských časopisech, potenciální autoři jsou opakovaně vyzýváni ke kritickému posuzování časopisů kvůli odhalení případného predátorského titulu (Danevska, Spiroski, Donev, Pop-Jordanova, & Polenakovic, 2016; Harvey & Weinstein, 2017). Publikováním v predátorském titulu by totiž nejenže snížili vlastní prestiž ve vědecké komunitě (Nelson & Huffman, 2015), ale konkrétně v českém prostředí by mohli poškodit i vlastní instituci získáním záporných bodů při hodnocení výsledků Radou pro výzkum, vývoj a inovace (Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů, 2016a, 2016b, 2016c).

Preventivním opatřením proti publikování v predátorském časopise je pochopitelně osvěta, které by se měli ujmout zejména knihovníci jako odborníci orientující se v informačním prostředí vědeckých časopisů (Nelson & Huffman, 2015). Knihovnice z The City University of New York jsou navíc přesvědčeny, že právě knihovníci mají hrát klíčovou úlohu nejen v oblasti osvěty, ale i vytvářet tzv. blacklisty predátorských časopisů a whitelisy prověřených periodik či realizovat různé jiné projekty na prevenci před publikováním u predátorských vydavatelů. (Berger & Cirasella, 2015)

Takovýmto projektem je i služba “Analýza predátorských znaků publikací” (APZP), kterou od února 2017 zaměstnanci Knihovny univerzitního kampusu (KUK) poskytují vědeckým pracovníkům a doktorandům z fakult lékařské (LF), přírodovědecké (PřF), sportovních studií (FSpS) a Středoevropskému technologickému institutu (CEITEC) Masarykovy univerzity. Po zkušenostech z roku 2016, kdy se na KUK průběžně někteří vědci obraceli kvůli konzultacím časopiseckých titulů či konferencí, se knihovníci rozhodli pro systémové řešení této podpory v oblasti vědy a výzkumu, respektive vědeckého publikování. Vytvořili pro uživatele na webu KUK formulář, jehož prostřednictvím vědeckí pracovníci odesílají knihovníkům požadavky na analýzu přítomnosti predátorských znaků v daném časopise. Za první rok služby (leden 2017–leden 2017) se na KUK obrátilo 32 vědeckých pracovníků se 134 požadavky na prověření časopisů, vydavatelů či konferencí. Následující studie prezentuje nejen konkrétní postup poskytování této služby, ale zejména výsledky analýz časopisů/vydavatelů/konferencí.

## Metoda

Služba APZP je poskytována pouze výše jmenovaným fakultám, neboť hradí provoz KUK. Služba je nabízena pouze akademickým pracovníkům a doktorandům, neboť se primárně od nich očekává publikování v odborných periodikách a jsou vzhledem k pracovním povinnostem příliš vytíženi, než aby si vždy mohli časopis zanalyzovat sami, nebo znaky predátorství jsou u časopisu složitě identifikovatelné.

Jinými slovy služba je poskytována v rámci knihovní podpory vědy a výzkumu, do něhož obecně jsou zapojeni především osoby s ukončeným magisterským vzděláním.

Služba funguje tak, že uživatel vyplní základní osobní údaje o sobě a o časopisu k analýze do online formuláře na webu KUK (<https://kuk.muni.cz> > Potřebuji publikaci > Provéřit predátorské časopisy). Vložený požadavek se jako e-mail zašle na společnou adresu tří knihovníků, kteří tuto službu zajišťují a kteří jsou vzhledem ke svým pracovním činnostem a vyřízení trvale dohodnuti na pořadí, v jakém se chopí vyřízení došlého požadavku. Knihovník vyřizující požadavek vždy po jeho obdržení zašle žadateli krátkou zprávu s předpokládaným termínem zaslání výsledků analýzy. Po provedení analýzy knihovník zašle její výsledky žadateli a do tabulky sdílené s ostatními knihovníky uvede údaje o žadateli, době zpracování analýzy, analyzovaném časopise a výsledky (viz obr. 1).

| # | Stav zpracování (průběžně/končeno) | Datum zahájení (RRRR-MM-DD) | Datum ukončení (RRRR-MM-DD) | Hodnota práce (zaokrouhlována 1 na čtvrtbodiny 0,25 x 0,5 x 0,75 x 1) | ÚČO žadatele | Žadatel | Typ analyzovaných o (konference x časopis x vydavatel) | Název časopisu x konference x vydavatele                           | Print ISSN (není-li známo, vepiř X) | Online ISSN (není-li známo, vepiř X) | Vydavatel časopisu/Požadatele konference      | Homepage analyzovaného  | Výsledek analýzy (predátor x spří není predátor x není predátor) | ÚČO zpracovatele | Výsledky   |
|---|------------------------------------|-----------------------------|-----------------------------|---|--------------|---------|--|--|-------------------------------------|--------------------------------------|---|---|--|------------------|--|
| 1 | dokončeno                          | 2017-01-03                  | 2017-01-03                  | 1   |              |         | konference   | 5th International Conference on MEDICAL PHARMACOLOGY (PHARMACO 17) | X                                   | X                                    | WSEAS   | <a href="http://www.wseas.org/cas.ac/issn/171264">http://www.wseas.org/cas.ac/issn/171264</a>   | predátor   | 28647            | 1. konference od vítěz se podle Bealla (http://scholarlink.com/2011/11/09/wseas-and-conference-or-gather-to-avoid-i-pof-kaj) jen zkus. Bealla v odstavci vidím textu support book, ale pořadí ve stejném místě a ve stejné době více oti konference. To je pořadí u konference, její k vítěz (http://www.wseas.org/cms.action?id=6) konference.<br>2. konference je pořádána vydavatelem WSEAS, kter Bealla v odstavci predátor svých vydavatelů (http://scholarlink.com/publisher/1). |
| 2 | dokončeno                          | 2017-01-04                  | 2017-01-05                  | 2   |              |         | časopis  | Frontiers in Microbiology  | X                                   | 1664-302X                            | Frontiers Media S.                            | <a href="http://journal.frontiersin.org/Journal/10.3389/fmicb.2017.01264">http://journal.frontiersin.org/Journal/10.3389/fmicb.2017.01264</a> | spří není predátor   | 217571           | emailem došly informace a rozhodnutí poslatk za ona nějaké posouzení kvalitatívni stránku, samoz   |
| 3 | dokončeno                          | 2017-01-16                  | 2017-01-16                  | 1   |              |         | časopis  | Journal of Neurosurgery  | 0022-3085                           | 1933-0693                            | American Association of Neurological Surgeons | <a href="http://thejns.org/">http://thejns.org/</a>   | není predátor  | 217571           | 1. není to OA časopis 2. Na webu jsou jasně uvede informace o vydavatelství American Association of Neurological Surgeons. Právě otevíraj indexaci ve prvním impakt faktorech 6, akceptační proces konformně nahodně pět článků ušlechťe doby re   |
| 4 | dokončeno                          | 2017-02-02                  | 2017-02-02                  | 0,5   |              |         | časopis  | BMJ Case Reports   | X                                   | 1757-790X                            | BMJ Publishing Group                          | <a href="http://casereport.bmj.com/">http://casereport.bmj.com/</a>   | není predátor  | 217571           | Není to OA časopis a vydavatel je BMJ Publishing G   |

Obr. 1 Náhled tabulky v Google Docs pro evidenci požadavků a výsledků analýz časopisů

Prostřednictvím naší služby jsme do konce ledna 2018 kontrolovali formální atributy časopisů, které vycházejí ze znaků predátorství sestavených Jeffrey Beallem (Beall, 2015a) a základních etických pravidel vědeckého publikování stanovených komisemi Committee on Publication Ethics (COPE) (COPE, OASPA, DOAJ, & WAME, 2018), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) (OASPA, c2017) a databází Directory of Open Access Journals (DOAJ) (DOAJ, c2017). Sledovanými atributy jsou ty, které lze objektivně ověřit, přičemž jsme je rozdělili na závažné a méně závažné znaky predátorství:

### Závažné znaky

- Délka recenzního řízení je kratší než 4 týdny
- U členů redakční rady není uvedena afilice, nebo afilice není pravdivá
- Členy redakční rady jsou osoby zejména z rozvojových zemí podle OECD
- Napodobování názvů důvěryhodných časopisů (např. *Clinics in Oncology: Breast Cancer* od Elsevieru x *Clinics in Oncology* od neidentifikovatelného predátorského vydavatele)

- Nepravdivé tvrzení o indexaci časopisu v databázích Web of Science, Scopus, MEDLINE nebo DOAJ (týkalo se jen titulů proklamujících režim Open Access, protože DOAJ (Directory of Open Access Journals) je databáze evidující Open Access časopisy dodržující etická pravidla publikování)
- Nepravdivé tvrzení o přiděleném impakt faktoru či naopak uvedení smyšlené metriky (např. Global Impact Factor)
- Časopis proklamuje, že je plně v režimu Open Access, ale přitom články nejsou dostupné, nebo přístup k nim je zpoplatněn
- S časopisem byla v minulosti spojena aféra týkající se plagiátorství, netransparentního recenzního řízení nebo publikování článků s upravenými daty

#### Méně závažné znaky

- Netransparentnost kontaktních údajů (např. chybějící nebo neověřitelná poštovní adresa, soukromý e-mail typu gmail.com, seznam.cz apod. namísto institucionálního e-mailu aj.)
- Nízký počet zástupců z rozvinutých zemí podle OECD s nejrozvinutějšími technologiemi (USA, západní Evropa) v redakční radě
- Časopis proklamuje, že je plně v režimu Open Access, ale přitom není indexován v DOAJ
- S vydavatelem časopisu byly v minulosti u jiných titulů zjištěny problémy týkající se vydání plagiátů, netransparentního recenzního řízení nebo publikování článků s upravenými daty

Podle míry výskytu těchto znaků jsou časopisy pro naše interní účely členěny do pěti kategorií:

|                    |  |
|--------------------|--|
| Není predátor      | časopisy bez závažných či méně závažných znaků               |
| Spíš není predátor | časopisy bez závažných znaků, ale s méně závažnými znaky     |
| Spíš je predátor   | časopisy s převahou méně závažných znaků nad závažnými znaky |
| Predátor           | časopisy s převahou závažných znaků nad méně závažnými znaky |
| Nelze analyzovat   | časopisy, k nimž nemáme přístup (nedostupný web/výtisky)     |

Tato závěrečná kategorizace je však pouze pro naše interní účely v knihovně. Žadatelům sdělujeme zjištěné znaky s tím, jedná-li se o závažný, nebo méně závažný znak, a doporučení, zdali v časopise/u vydavatele publikovat či se zúčastnit konference. Přitom jim zdůrazňujeme, že uvedená zjištění sdělují žadateli o daném časopisu pouze formální náležitosti periodika a že kromě toho je nutné posoudit i odbornou stránku časopisu. Definitivní závěr tak musí učinit samotní žadatelé, neboť ti mají odborného vzdělání v oboru.

Při zjišťování počtu analyzovaných časopisů, vydavatelů a konferencí jsme v tabulce evidence (obr. 1) spočítali četnost jejich výskytů s tím, že v opakujících se případech jsme časopis, vydavatele či konferenci započítali jen jednou. Například v únoru 2017 jsme byli dvěma uživateli požádáni o analýzu časopisu Oncotarget, který jsme ve výsledcích započítali pouze jednou kvůli vyhnutí se duplikování dat. V případě znaků predátorství jsme ve slovních zjištěních, která jsme jako výsledky analýzy předkládali žadatelům, spočítali četnost výskytu jednotlivých atributů.

## Výsledky

V období leden 2017 až leden 2018 se na KUK obrátilo 32 uživatelů (20 z LF, 6 z PŘF, 4 z FSpS a 2 z CEITEC) se 134 žádostmi o prověření 127 časopisů, 3 konferencí a 4 vydavatelů. Vzhledem k tomu, že různí uživatelé se v některých případech dotazovali na tytéž časopisy/konference/vydavatele, bylo ve výsledku analyzováno 122 časopisů, 3 konference a 3 vydavatelé. Do kategorie “predátor” byly na základě analýzy zařazeny 32 časopisů, 2 konference a 2 vydavatelé, zatímco do kategorie “spíše predátor” byly zařazeny 7 časopisů a 1 vydavatel (tabulka 1). Realizace analýz včetně sumarizace zjištění zaslaných uživatelům trvala celkem 65 hodin, přičemž zpracování jedné analýzy trvalo průměrně 0,5 hodiny (tabulka 2).

| Název  | Počet | Typ dokumentu | Kategorie |
|--|-------|---------------|-----------|
| American Journal of Analytical Chemistry                     | 1     | Časopis       | predátor  |
| ARC Journal of Surgery                                       | 1     | Časopis       | predátor  |
| Autism Open Access   | 1     | Časopis       | predátor  |
| Current Regenerative Medicine                                | 1     | Časopis       | predátor  |
| Epidemiology: Open Access                                    | 1     | Časopis       | predátor  |
| China-USA Business Review                                    | 1     | Časopis       | predátor  |
| Chinese Business Review                                      | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Clinical and Experimental Medicine  | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Clinical and Experimental Pathology | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Computer Theory and Engineering     | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Current Advanced Research           | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Development Research                | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Laser Dentistry                     | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Ophthalmology and Clinical Research | 1     | Časopis       | predátor  |
| International Journal of Optics and Applications             | 1     | Časopis       | predátor  |
| Jacobs Journal of Clinical Case Reports                      | 1     | Časopis       | predátor  |
| Journal of Bacteriology & Parasitology                       | 1     | Časopis       | predátor  |
| Journal of Business and Economics                            | 1     | Časopis       | predátor  |
| Journal of Sports Science                                    | 3     | Časopis       | predátor  |
| JSM Bioavailability and Bioequivalence                       | 1     | Časopis       | predátor  |
| Management Studies   | 1     | Časopis       | predátor  |
| Medical Case Reports   | 1     | Časopis       | predátor  |
| Neuropsychiatry  | 1     | Časopis       | predátor  |
| Oncotarget   | 2     | Časopis       | predátor  |
| Pediatrics & Therapeutics                                    | 1     | Časopis       | predátor  |

|  |   |            |                        |
|--|---|------------|------------------------|
| SRL Neurological Disorders   | 1 | Časopis    | predátor               |
| The Scientific Pages of Pediatric Neurology                                | 1 | Časopis    | predátor               |
| US-China Education Review A  | 1 | Časopis    | predátor               |
| US-China Education Review B  | 1 | Časopis    | predátor               |
| World Journal of Research and Review                                       | 1 | Časopis    | predátor               |
| Wound Practice and Research  | 1 | Časopis    | predátor               |
| 5th International Conference on Medical Pharmacology (PHARMACO '17)        | 1 | Konference | predátor               |
| The International Conference on Education Science and Education Management | 1 | Konference | predátor               |
| Lambert Academic Publishing  | 2 | Vydavatel  | predátor               |
| Open Access Text/OAT   | 1 | Vydavatel  | predátor               |
| Wulfenia journal   | 1 | Časopis    | predátor<br>(hijacked) |
| Central European Journal of Gastroenterology and Hepatology                | 1 | Časopis    | spíš predátor          |
| International Journal of Entrepreneurship                                  | 1 | Časopis    | spíš predátor          |
| Journal of B.U.ON.   | 1 | Časopis    | spíš predátor          |
| Universal Journal of Management  | 1 | Časopis    | spíš predátor          |
| World Heart Journal  | 1 | Časopis    | spíš predátor          |
| World Journal of Gastroenterology  | 1 | časopis    | spíš predátor          |
| World Journal of Hematology  | 1 | časopis    | spíš predátor          |
| INTECH   | 1 | vydavatel  | spíš predátor          |

*Tab. 1 Seznam časopisů/konferencí/vydavatelů zařazených do kategorií "predátor" a "spíše predátor"*



| Měsíc         | Počet uživatelů | Počet požadavků | Počet hodin  |
|---------------|-----------------|-----------------|--------------|
| leden (2017)  | 3               | 3               | 4,00         |
| únor          | 14              | 100             | 43,25        |
| březen        | 6               | 6               | 4,25         |
| duben         | 4               | 4               | 2,75         |
| květen        | 5               | 6               | 3,25         |
| červen        | 1               | 1               | 0,75         |
| červenec      | 1               | 2               | 1,50         |
| srpen         | 0               | 0               | 0,00         |
| září          | 2               | 2               | 0,75         |
| říjen         | 1               | 1               | 0,50         |
| listopad      | 2               | 3               | 1,50         |
| prosinec      | 1               | 3               | 1,25         |
| leden (2018)  | 1               | 3               | 1,25         |
| <b>Celkem</b> | <b>41</b>       | <b>134</b>      | <b>65,00</b> |

Tab. 2 Statistické údaje o využitelnosti služby APZP

Z hlediska četnosti zjištěných znaků predátorství (tabulka 3) se jednalo zejména o deklaraci pochybné metriky (např. Journal of Sport Science uváděl metriku Global Impact Factor, což je predátorskými časopisy užívaná metrika vyvolávající v autorech dojem, že jde o impakt faktor z Journal Citation Reports).

Z celkového počtu výskytů se 14 případů týkalo metriky Index Copernicus. Dalším nejčastějšími prohřešky byly neuvedení datace recenzního řízení v člancích (např. v časopise China-USA Business Review články neobsahovaly dataci recenzního řízení), podobnost názvu s prestižním časopisem (např. predátorský *World Journal of Hematology* x prestižní *International Journal of Hematology*, predátorský *Medical Case Reports* x prestižní *Journal of Medical Case Reports* apod.) a neuvedení hlavního editora. Dále se jednalo o přítomnost fiktivní osoby v redakčních radách (např. ve *Scholarly Journal of Otolaryngology* uveden Michael AB Naafs z Leiden University, který však na webu univerzity není k nalezení), či neuvedení kontaktu na editora/redakci. Častým jevem byla i nestanovená a nejasně stanovená výše autorských poplatků, jako když např. *International Journal of Entrepreneurship* k jejich výši uvádí poznámku o možnosti odlišné ceny kvůli grafickým úpravám: „*The basic article processing fee or manuscript handling cost is as per the price mentioned above on the other hand it may vary based on the extensive editing, colored effects, complex equations, extra elongation of no. of pages of the article, etc.*“ (Allied Business Academies, 2018) Jeden z časopisů (*Wulfenia Journal*, ISSN 1561-882X) byl dokonce zařazen do kategorie hijacked neboli s odcizenou identitou, tj. že časopis imituje svého důvěryhodného protějška téměř dokonale a liší se pouze fakturační údaje. Potvrdilo se také, že většina z 39 unikátních analyzovaných časopisů zařazených do kategorie “predátor” nebo “spíše predátor” se vyskytují v Beallových

seznamech vydavatelů a časopisů, což jsme s ohledem na doporučení Masarykovy univerzity nepublikovat v titulech evidovaných na Beallově seznamu (Masarykova univerzita, 2016) rovněž jako jev v rámci analýz sledovali.

| Zjištění znaku predátorství  | Četnost výskytu |
|--|-----------------|
| Časopis/jeho vydavatel evidován v Beallově seznamu   | 33              |
| Deklarace pochybné metriky (Global Impact Factor, Index Copernicus apod.)                      | 25              |
| Neuvedena datace recenzního řízení   | 22              |
| Název podobný prestižnímu časopisu   | 20              |
| Nedodržení periodicity v posledních dvou letech  | 18              |
| Neuveden žádný kontakt na editora/redakci  | 17              |
| Není uveden hlavní editor  | 17              |
| Fiktivní osoby v redakční radě   | 14              |
| Nejasně stanovena výše autorských poplatků   | 13              |
| Neuvedena žádná informace o autorských poplatcích  | 10              |
| Časopis/jeho vydavatel shledán pochybným na Retraction Watch/ResearchGate                      | 10              |
| Režim OA je deklarován jen nápísem, slovem či logem  | 9               |
| Režim OA není nijak deklarován   | 9               |
| Nepravdivé tvrzení o metrice ve Web of Science   | 9               |
| Podle Google Maps adresa směřující na pochybnou budovu   | 8               |
| Z tvrzení o metrikách ve Web of Science a Scopusu je pravdivé jen o jedné z databází           | 8               |
| Nepravdivé tvrzení o indexaci v některé z databází Web of Science, Scopus, ERIH, MEDLINE, DOAJ | 7               |
| Pouze kontaktní formulář jako kontakt na redakci/hlavního editora                              | 6               |
| 33-65 % členů redakční rady z rozvojových zemí   | 6               |
| Jména členů redakční rady bez afiliace   | 5               |
| Délka recenzního řízení je 3-5 týdnů   | 5               |
| Široký záběr oborů   | 5               |
| Nezveřejněna redakční rada   | 5               |
| 66 % a více členů redakční rady z rozvojových zemí   | 4               |
| Neobvyklý počet článků v časopise  | 4               |
| Jména členů redakční rady pouze s institucí  | 3               |
| Jména členů redakční rady pouze s městem/státem  | 3               |
| Délka recenzního řízení 2 a méně týdnů   | 2               |
| Nesoulad v místě vydání  | 2               |

|   |   |
|---|---|
| Nepravdivé tvrzení o indexaci časopisu/vydavatele v COPE                                      | 2 |
| Nepravdivé tvrzení o indexaci ve všech databázích Web of Science, Scopus, ERIH, MEDLINE, DOAJ | 1 |
| V člancích nejsou uvedeni autoři  | 1 |
| Neuveden vydavatel časopisu   | 1 |

Tab. 3 Počet časopisů/konferencí/vydavatelů vykazujících některý z probřešků proti etickým pravidlům vědeckého publikování

## Diskuse

Službu APZP jsme zavedli v důsledku zrušení Beallova seznamu jako podporu autorům z CEITEC, FSpS, LF a PřF (obory v kampusu). Vzhledem k časové náročnosti na analýzu časopisu, kdy podle našich výsledků zpracování analýzy trvá průměrně půl hodiny, nelze očekávat, že by ji prováděli samotní autoři vytížení vlastním výzkumem a s ní související administrativou či i pedagogickými povinnostmi (Beall, 2015b; Nelson & Huffman, 2015). Během roku 2017 jsme zaznamenali, že Beallův seznam predátorských časopisů nahradila zpoplatněná služba společnosti Cabell's International (Anderson, 2017; Silver, n.d.). Informace o jejím fungování se ale rozcházejí, když na jednu stranu byla služba shledána netransparentní kvůli nezveřejněným hodnotícím kritériím a důvodům pro závěrečné hodnocení (Anderson, 2017), aby naopak Michael Bisaccio, zástupce Cabell's International, tvrdil opak. Bisaccio uvádí, že časopisy indexované v Cabells Scholarly Analytics (CSA) jsou hodnoceny podle kritérií stanovených Beallem, COPE, DOAJ, JCR, OASPA a databází Scopus a že v případě blacklistu jsou uvedena konkrétní porušená kritéria (Bisaccio, 2018a). Přesto i jeho popis služby není zcela transparentní, neboť zmiňuje jen několik příkladů hodnocených kritérií a zejména bez bližšího popisu hovoří o skórovacím systému používaném při hodnocení.

Vyžádali jsme si proto zkušební přístup do CSA a zaměřili jsme se na Blacklist s časopisy porušující kritéria CSA. Uživatelské rozhraní CSA je velmi jednoduché a intuitivní, stejně jako jsou přehledné i záznamy časopisů. Tyto záznamy vždy obsahují vydavatele časopisu, místo vydání, poznámku o případném přístupu Open Access, datum kontroly časopisu, ISSN pro tištěnou i elektronickou verzi a počet porušených kritérií. Porušená kritéria jsou standardizována do formulací typu „*The journal uses misleading metrics (i.e., metrics with the words “impact factor” that are not the Thomson Reuters Impact Factor).*“, „*The founder of the publishing company is the editor of all of the journals published by said company.*“, „*The website does not identify a physical editorial address for the journal.*“ apod. Při testování Blacklistu v CSA jsme u této služby shledali hned několik problémů. Prvním je, že navzdory Bisacciovu tvrzení záznamy ve skutečnosti nejsou kontrolovány každoročně. Dále jsme při zcela náhodném výběru časopisů zjistili, že v CSA k němu ne vždy je přiřazeno porušené kritérium, nebo naopak nějaké k němu přiřazené není. Kupříkladu u časopisu *ABC Journal of Advanced Research* je uvedeno porušení výše citovaného kritéria o impakt faktoru, ačkoliv v době kontroly (22. června 2016) ani v současnosti časopis nic o impakt faktoru na svém webu netvrdí a netvrdí. (ABC Journals, 2016) Navíc datum kontroly poukazuje na nepravdivost Bisacciova tvrzení o opakující se každoroční kontrole časopisu. A naopak například časopis *Academic Journal of Life Sciences* nemá v CSA porušení kritéria o impakt faktoru

uvedeno, přestože ve skutečnosti na webu časopisu je lživé tvrzení o impakt faktoru. (Academic Research Publishing Group, 2018)

Dalším problémem je netransparentnost kritérií, která ani v autentizovaném režimu nejsou v CSA nikde vyjmenována. Uživatel tak neví, která kritéria byla kontrolována a jakým způsobem byla posuzována. Při nezveřejnění metodiky se CSA a kdokoli jiný vystavuje riziku oprávněné kritiky, se kterou byl Jeffrey Beall konfrontován za netransparentní evaluaci časopisů a vydavatelů. (Berger & Cirasella, 2015; Bloudoff-Indelicato, 2015; Crawford, 2014) I proto v rámci zhodnocení roční zkušenosti se službou jsme po aktualizaci kritérií začali uživatelům předkládat naše zjištění formou tabulky (viz dále) informující, která kritéria byla sledována a posouzena.

Rovněž je diskutabilní zařazení časopisu na Blacklist při porušení tří kritérií, jako tomu bylo u zmíněného *Academic Journal of Life Sciences*. S ohledem na aktualizaci naší metody ověřování časopisu popsané dále v článku bychom totiž časopis za tři porušená kritéria hodnotili jako časopis s velmi nízkou mírou rizika.

V neposlední řadě jsme pak zjistili, že z 39 časopisů zařazených námi do kategorie *predátor a spíš predátor* je v CSA indexováno jen 15 titulů a že CSA v řadě kritérií neuvedla jejich porušení. Kupříkladu u časopisu Journal of Sports Science CSA na rozdíl od nás neupozorňuje na neuvedeného hlavního editora a kontakt na něj, chybějící afiliaci u členů redakční rady, používání pochybné metriky, nejasně stanovené autorské poplatky, napodobování názvu prestižního titulu či nedeklarované publikování v režimu Open Access. Nebo se CSA s námi naopak rozchází v některých zjištěních, když kupříkladu u časopisů ARC Journal of Surgery, China-USA Business Review, Management Studies, US-China Education Review A a US-China Education Review B deklaroval rychlé recenzní řízení, ačkoliv je nešlo ověřit, neboť články těchto časopisů neobsahovaly jeho data. Na druhou stranu CSA u většiny časopisů na rozdíl od nás uváděla jako porušená kritéria spojení vydavatele a jeho časopisu s komerčními subjekty či predátorskými konferencemi, zařazení osob bez jediné publikace v daném časopise do jeho redakční rady či spamování e-maily vyzývajícími k publikování v daném titulu. V případě kritérií o spojení s komerčním subjektem a zasílání e-mailů vyzývajících k publikování CSA neuvádí způsob jejich ověření.

S ohledem na tato všechna zjištění jsme přesvědčeni, že pro vědeckou instituci je namísto předplatného CSA efektivnější, když službu APZP zajišťuje vlastní knihovna. Z našich výsledků vyplývá, že v období leden 2017 až leden 2018 KUK vyřídila měsíčně průměrně 3 požadavky za 1,5 hodiny, což odpovídá 0,01 úvazku. Výjimkou byl pouze únor 2017, kdy KUK zpracovala na žádost vedení LF analýzu 453 časopisů s publikacemi autorů z LF a k tomu řešila ještě dalších 17 požadavků ostatních akademiků a doktorandů. Pouze v tomto měsíci došlo k významnějšímu vytížení personálu KUK v celkové výši 0,26 úvazku. Vzhledem k tomu, že KUK poskytuje služby cca 10 500 uživatelům, tj. třetině osob z Masarykovy univerzity, lze ji co do rozsahu považovat za dostatečného reprezentanta nejen fakultních, ale v podstatě centrálních univerzitních knihoven. S ohledem na průměrný měsíční plat vysokoškolského knihovníka (Richter & Pillerová, 2017, p. 48) lze pak uvést, že při 0,01 úvazku činí mzdové náklady knihovny na zajištění služby 234 až 249 Kč za měsíc, respektive 2 808 až 2 989 Kč za rok. Přitom podle vyžádané cenové nabídky

společnosti Cabell's International (Bisaccio, 2018b) cena za přístup k jejímu whitelistu a blacklistu pro instituci velikosti jako Masarykova univerzita činí \$46 980 (cca 1,24 mil. Kč), respektive knihovnu velikosti KUK je \$18 250 (cca 481 tis. Kč). Tedy již jen z ekonomického hlediska je poskytování služby APZP knihovnou zcela jednoznačně efektivnější než zajištění externím poskytovatelem.

Lze samozřejmě namítnout, že každá knihovna má svá specifika a že výše uvedená generalizace nemusí být opodstatněná a v jiné knihovně může být potřeba úvazku pro zajištění APZP vyšší. Jsme přesvědčeni, že jde o liché obavy. Kupříkladu při mimořádné analýze pro vedení LF jsme zjistili, že autoři z LF publikovali v roce 2016 ve 453 časopisech, z nichž pouze 13 (2,8 %) bylo vyhodnoceno jako predátorské a 18 (3,9) s jistou mírou pochybností. Při tomto zjištění a s přihlédnutím ke studii Macháčka a Srholce (Macháček & Srholec, 2017, p. 16), že pouze 1,3 % českých článků bylo publikováno v predátorských časopisech, se ukazuje, že vědci při publikování preferují zavedené a kvalitní tituly před méně známými, s jejichž ověřením v rámci služby APZP by potřebovali pomoci. Nelze proto očekávat, že v jiných vysokoškolských knihovnách by byla významně odlišná situace než v KUK a že tedy žádná z knihoven zřízením služby APZP nezaznamená výraznější vytižení jejich personálu. Naopak zavedením služby nejenže rozšíří spektrum svých služeb, ale zejména zvýší mezi akademickou veřejností svou prestiž. Kupříkladu v případě KUK bylo o jejím zpracování analýzy pro LF referováno na jednání vedení LF i jeho zápise zaslaném všem zaměstnancům LF či si KUK získala u řady akademiků důvěru, když třetina žadatelů o analýzu časopisu ve sledovaném období leden 2017 až 2017 se na knihovnu opakovaně obrátila s novými požadavky.

Samozřejmě z hlediska personálního nelze opomenout nutnost průběžného vzdělávání knihovníků zajišťujících službu APZP. Problematika formální kvality časopisů, která je v rámci služby APZP posuzována, je totiž úzce spjata s bibliometrickou analýzou a scientometrickými metrikami v odborných databázích. Vzhledem k souvislému vývoji v této oblasti (změna Metodiky hodnocení výzkumných organizací, zavedení nových metrik v bibliometrické analýze apod.) se knihovníci musejí průběžně vzdělávat, což by mělo být nedílnou součástí rozvoje jejich služeb vědeckým institucím a neodmyslitelnou součástí koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků (Ústřední knihovnická rada ČR, n.d.).

Jinou otázkou je způsob zajišťování služby APZP. Pochopitelně před jejím zavedením jsme zvažovali, zdali nepostačí důvěřovat renomovaným databázím typu Web of Science (WoS), Scopus a s ohledem na oborové zaměření KUK i databázi MEDLINE PubMed a využívat je jako whitelisky kvalitních odborných periodik. Jak jsme ale uvedli již v úvodu, v nedávné minulosti byla publikována řada studií (Bagues et al., 2017; Macháček & Srholec, 2017; Shamseer et al., 2017; Somoza-Fernández et al., 2016) poukazujících na přítomnost časopisů z Bealova seznamu v databázích Web of Science, Scopus a MEDLINE PubMed. Při těchto zjištěních vyvstává otázka vhodnosti používání databází Web of Science, Scopus a MEDLINE PubMed jako zcela důvěryhodných whitelistů. Pochopitelně nelze přehlížet zásadní problém výše jmenovaných studií, že vznikly prostým srovnáním obsahu databází s Beallovými seznamy bez hlubšího zjištění příčin zařazení časopisů na Bealovy seznamy. Přitom Beall byl v minulosti vystaven kritice za jeho rezervovaný přístup k myšlence Open Access a náklonosti velkým vydavatelským domům, zejména pak

Elsevieru (Crawford, 2014), kontroverznímu zařazení časopisů od vydavatele Frontiers na jeho seznam (Bloudoff-Indelicato, 2015), či zevšeobecnujícímu uvažování o časopisech z rozvojových zemí jako predátorských (Berger & Cirasella, 2015). Nic to ale nemění na faktu, že nelze jednoduše obsah databází WoS, Scopus a MEDLINE PubMed používat jako ověřené whitelisy a že existuje reálné riziko zaslání článku do nevhodného časopisu. Ostatně při poskytování služeb se nám několik zadavatelů přiznalo, že v minulosti neúmyslně poslali svůj článek do časopisu figurujícím na Beallově seznamu.

Jakýmkoliv pochybnostem lze proto předejít jenom a pouze aktuálním prověřením příslušného časopiseckého titulu. Je tak nezbytné, aby vysokoškolská knihovna byla připravena poskytovat službu typu APZP svým uživatelům. Zde pochopitelně vyvstává otázka, jak při prověřování časopisů postupovat. Jak je zřejmé z tabulky 3, při stanovení kritérií jsme do značné míry reflektovali Beallova kritéria pro predátorské časopisy (Beall, 2015a). Zároveň jsme se však je snažili v rámci možností členit, abychom zohlednili jejich možná specifika. Kupříkladu u kritéria sledujícího zastoupení osob z rozvojových zemí v redakční radě jsme namísto prostého většinového poměru použili třetinové členění, abychom reflektovali skutečnost, že v souvislosti s globalizací a technologickými možnostmi spolupráce mezi vědci z různých zemí se počet osob z rozvojových zemí v redakčních radách bude zvyšovat (Harzing & Adler, 2016). Stejně tak při kontrole délky recenzního řízení jsme si namísto Beallova obecného „quick peer review“ (Beall, 2015a) stanovili na základě dřívějších studií (Nguyen et al., 2015; Wicherts, 2016) detailnější členění, protože v jednotlivých oborech může být různá praxe a díky detailnějším výsledkům si zadavatel analýzy učiní vlastní závěr, zdali zjištěná doba je, nebo není znakem predátorství. Finální rozhodnutí, zda má smysl do daného časopisu zaslat článek, je pak vždy na samotném autorovi. Knihovna mu může pouze na základě analyzovaných formálních znaků poskytnout doporučení s tím, že žadatel by měl posoudit ještě odbornou úroveň periodika a s ohledem na námi poskytnutá zjištění si sám učinit definitivní závěr o časopisu.

Z tabulky 3 vyplývá, že v uplynulém roce jsme v jednotlivých časopisech či u vydavatelů a konferencí shledali různé znaky označované za projevy predátorství. Nejčastěji se jednalo o nedostatečné informace o editorovi, deklarace metriky Index Copernicus, podobnost názvu s jiným časopisem, nedodržování periodicity či nejednoznačné stanovení autorských poplatků. Nejednou nás některá zjištění vedla k interní diskusi o vhodnosti určitého kritéria a některá jsme sice zaznamenávali a informovali o nich zadavatele, ale vnitřně jsme o jejich smyslu pochybovali. Shodli jsme se, že ne vždy jsou Beallova kritéria jednoznačně aplikovatelná. Kupříkladu nerozporujeme, že některé tzv. predátorské časopisy svými názvy parazitují na podobně znějících titulech vydávaných světově známými vydavatelstvími, ale v praxi jsme zjistili, že nejde o jednoznačné kritérium. V minulosti Walt Crawford (Crawford, 2014) poukázal na fakt, že je problematické, aby vysoce specializované časopisy neměly podobný název. Při poskytování služby APZP jsme například analyzovali časopis *The Journal of Biological Chemistry* (ISSN 1083-351X), k němuž existuje protějšek s podobným názvem, a to *Biological Chemistry* (ISSN 1437-4315). Při striktním uplatnění Beallova kritéria o názvu jsme časopis *The Journal of Biological Chemistry* měli v tomto aspektu hodnotit jako predátorský. Neučinili jsme ale tak na základě podrobnějších informací o obou časopisech, kdy jsme zjistili, že analyzovaný *The Journal of Biological Chemistry* je vydáván Americkou společností pro biochemii

a molekulární biologii od roku 1905 a *Biological Chemistry* je vydáván nakladatelstvím De Gruyter od roku 1878. Oba časopisy vznikly desítky či dokonce stovky let před vznikem fenoménu tzv. predátorských časopisů. Samozřejmě se jedná o extrémní příklad, ale i při běžné praxi se můžeme setkat s řadou dalších takových případů, jako když například časopis *Genetika* (ISSN 0016-6758) vydávaný od roku 1965 má protějšek *Genetika-Belgrade* (ISSN 0534-0012) vydávaný od roku 1968, nebo *Journal of Morphology* (ISSN 0362-2525) vydávaný od roku 1938 má protějšek v titulu *International Journal of Morphology* (ISSN 0717-9367) vydávaném od roku 1983.

Stejně tak je diskutabilní i umístění redakce do okrajových industrializovaných částí měst či rodinných domů či široký záběr oborů jako znaky typické pro predátorské vydavatele. V době internetu a při současných technologických možnostech komunikace (videokonference, Skype apod.) není vedení online časopisu menší skupinou lidí něčím nemyslitelným. Zároveň je problematické ověření adresy v zahraničí, kdy jsme odkázáni na služby typu Google Maps s různě starými fotografiemi jednotlivých lokalit. Samozřejmě mohou být případy jako např. adresa časopisu *International Journal of Optics and Applications* (1200 Rosemead Blvd, Rosemead, CA, 91731, USA), kdy adresa směřuje do středu dálnice a kdy nelze očekávat, že by se současná podoba místa lišila od fotografie místa vzniklé před 1-2 lety pro Google Maps. S takovým případem jsme se však během prvního roku služby setkali pouze jednou. Přesto to pro nás byl důvod k pochybnosti, je-li tento znak predátorství relevantní. Stejně tak jsme s novými zkušenostmi a zejména konzultacemi s odborníky začali pochybovat o relevantnosti širokého záběru oborů jako znaku predátorství. Totiž při striktním hodnocení by z hlediska škály oborů musel být hodnocen jako predátor i tak prestižní a multioborový časopis, jakým je PLoS ONE (PLoS ONE, [c2018]).

S každým dalším analyzovaným časopisem a nabytou praxí jsme si tak opakovaně sebekriticky pokládali otázku, jestli jsme stejně jako mnozí jiní nepřejali Beallova kritéria bez kritického zamyšlení nad jejich oprávněností. Tím nemíníme snižovat význam Beallových práce a velmi oceňujeme, že otevřel diskusi o kvalitě redakční práce v odborných časopisech. Začali jsme si však pokládat otázku jako jiní (Eriksson Stefan & Helgesson Gert, 2017) o vhodnosti používání pojmu „predátorský“ a použitelnosti Beallových kritérií. Nakonec jsme dospěli k tomu, že k plnohodnotnějšímu posuzování kvality časopisů je vhodnější hodnocení časopisů podle dodržování principů transparentnosti a dobré praxe vědeckého publikování (dále jen „principy dobré praxe“) stanovených organizacemi COPE, OASPA, WAME (World Association of Medical Editors) a správci databáze DOAJ (COPE et al., 2018; DOAJ, c2017; OASPA, c2017; WAME, 2015). Jejich společným účelem je dodržovat principy dobré praxe ve vědeckém publikování, přičemž nyní v rámci naší služby ověřujeme jejich plnění. Jsme přesvědčeni, že v současnosti COPE, DOAJ, OASPA a WAME představují všeobecně uznávané autority v oblasti etických pravidel vědeckého publikování, ke kterým lze jen těžko hledat alternativu. Proto jsme na základě analýzy jejich kritérií principů dobré praxe definovali 8 oblastí členěných do 19 dílčích kritérií (tabulka 4). Podle náplně konkrétního kritéria jsou pak stanoveny možnosti jeho parametrů. Kupříkladu u kritérií jako popis recenzního řízení, jednoznačný identifikovatelný vydavatel, uvedení ISSN na webu časopisu apod., u kterých lze jednoznačně stanovit jejich naplnění, jsou možnosti Ano/Ne. Naproti tomu u kritérií skýtajících více možností (např. tvrzení o citačních metrikách či

indexaci časopisu ve WoS/Scopusu/ERIH/MEDLINE/DOAJ) bylo třeba definovat více možností. Nad rámec kritérií podle COPE, DOAJ, OASPA a WAME jsme k autorským poplatkům přidali i kritérium výše poplatků reflektující nedávné zjištění průměrné výše nákladů vydavatele na recenzní řízení a zpracování článku, která činí \$420-650.(Wallace, 2008)

| Principy dobré praxe     | Kritéria  | Parametry kritérií                                       |
|--------------------------|---|--|
| Archivace                | Deklarace zajištění archivace čísel časopisu (např. PubMedCentral, CLOCKSS) | Ano/Časopis není Open Access                             |
|                          |   | Ne   |
|                          | Bezbariérový přístup k plnému textu   | Ano/Časopis není Open Access                             |
|                          |   | Částečně omezený přístup                                 |
|                          |   | Ne   |
| Autorské poplatky        | Jednoznačné stanovení autorských poplatků                                   | Ano, jednoznačně stanoveny/Časopis není Open Access      |
|                          |   | Nejasné (např. cena za publikovanou stránku)             |
|                          |   | Ne   |
|                          | Výše autorských poplatků  | \$420 a více   |
|                          |   | \$250-419  |
|                          |   | \$249 a méně   |
| Podmínky copyrightu      | Zjevná deklaráce režimu Open Access   | Ano, konkrétní slovní deklaráce/Časopis není Open Access |
|                          |   | Částečná (jen logo OA, nápis)                            |
|                          |   | Ne   |
|                          | Deklarace Creative Commons  | Ano, konkrétní slovní deklaráce/Časopis není Open Access |
|                          |   | Částečná (odkaz na deklaráci na webu vydavatele)         |
|                          |   | Ne   |
| Průběh recenzního řízení | Popis recenzního řízení   | Ano  |
|                          |   | Ne   |
|                          | Délka recenzního řízení   | 6 a více týdnů   |
|                          |   | 3–5 týdny  |



|  |  |   |
|--|--|---|
|  |  | Méně než 2 týdny / nezpřístupněny plné texty / neuvedena datace recenzního řízení |
| Publikační etika                             | Popis antiplagiátorské politiky                                | Ano   |
|  |  | Ne  |
| Redakční rada                                | Afilie členů redakční rady                                     | Úplná afilie (instituce + město/země)   |
|  |  | Pouze město/země, nebo pouze instituce  |
|  |  | Afilie neuvedena/redakční rada nezveřejněna                                       |
|  | Fiktivní osoba v redakční radě                                 | Ano   |
|  |  | Ne  |
|  | Hlavní editor uveden   | Ano   |
|  |  | Ne  |
|  | Kontakt na editora/redakci                                     | E-mail na editora/redakci uveden  |
| Uveden e-mail všeobecné služby (např. Gmail) |  |   |
| Kontaktní formulář/žádný kontakt             |  |   |
| Vydavatelova politika                        | Jednoznačně identifikovatelný vydavatel                        | Ano   |
|  |  | Ne  |
|  | Časopis uvádí ISSN na webu                                     | Ano   |
|  |  | Ne  |
|  | Časopis uvádí na webu svou periodicitu                         | Ano   |
|  |  | Ne  |
|  | Časopis v posledních třech letech dodržel periodicitu          | Ano/Časopis vychází méně než 3 roky   |
|  |  | Ne  |
| Webová stránka                               | Pravdivé tvrzení o citační metrice ve Web of Science a Scopusu | Pravdivé/žádné tvrzení  |
|  |  | Tvrzení o obou metrikách, ale jen jedno je pravdivé                               |
|  |  | Lživé tvrzení o obou metrikách  |
|  | Tvrzení o indexaci časopisu ve WoS/Scopusu/ERIH/Medline/DOAJ   | Pravdivé/žádné tvrzení  |
|  |  | Tvrzení o dvou a více databázích, ale o některé je lživé                          |

|  |  |
|--|--|
|  | Lživé tvrzení o všech uvedených databázích |
|--|--|

*Tab. 4 Přehled kritérií podle principů dobré praxe posuzovaných při současných analýzách*

Tabulka 4 nám při analýze časopisu pomáhá neopomenout ověřit některý z principů dobré praxe. Díky tomu pak žadatelé o analýzu můžeme předložit kompletní přehled dodržovaných a nedodržovaných kritérií. Spolu s ním mu poskytneme doporučení, zdali v časopise publikovat, či nikoli, ale zároveň upozorníme, že skutečně konečné rozhodnutí je na něm. Knihovna nemůže zabránit autorovi v publikování v pochybném časopise a její úloha spočívá v osvětě.

Analýza prováděná knihovnou není založena pouze na prověřování zmíněných kritérií, ale jsou k ní připojeny i informace o časopise či jeho vydavateli na různých webových stránkách zabývajících se etikou vědeckého publikování. Kupříkladu vždy ověřujeme, zdali časopis či jeho nakladatel opakovaně nefiguruje v některé z kauz spojené s plagiátorstvím, falzifikací výsledků výzkumu apod. na blogu Retraction Watch (<https://retractionwatch.com/>), v diskusním fóru ResearchGate apod. Dále je třeba zohlednit potřebu žadatele publikovat v časopise, který z hlediska nové Metodiky hodnocení výzkumných organizací splňuje kritéria jejího hodnocení. V neposlední řadě žadatele upozorňujeme, že nad rámec našich zjištění je nezbytné, aby sami jako odborníci v dané vědní disciplíně si časopis přečetli a posoudili jeho vědeckou kvalitu.

V těchto souvislostech je evidentní, že zajišťovat službu na kontrolu dodržování principů dobré praxe v časopisech vyžaduje komplexní hodnocení. I proto přes několik desítek prověřených časopisů neplánujeme vytvářet žádný blacklist časopisů porušujících zmíněné principy. Nejenže by seznam tak jako Beallův seznam postrádal kontext hodnocení časopisů, ale především časopisy a jejich přístup k principům dodržování dobré praxe se vyvíjí. Důvody pro zařazení časopisu na potenciální blacklist tak mohou velmi rychle zastarat a naopak. Doložit to lze kupříkladu na dlouhodobě diskutovaném časopisu Oncotarget, při jehož analýze v únoru 2017 jsme zjistili, že je indexován v databázi MEDLINE PubMed a v Journal Citation Reports (JCR) je mu vypočítáván impakt faktor. V lednu 2018 však byla zveřejněna informace potvrzená na úvodní stránce i samotným časopisem Oncotarget, že byl z MEDLINE PubMed i JCR vyřazen (Impact Journals, c2018; McCook, 2018). Přitom právě indexace časopisu zejména v JCR je pro vědce důležitým faktorem pro volbu časopisu, do něhož zašlou článek.

Zároveň je z výše uvedeného zřejmé, že výše uvedenou službu musejí skutečně zajišťovat především knihovníci orientující se v oblasti periodik a schopní zároveň pomoci autorům s výběrem vhodného časopisu k publikování (Forrester Amy, Björk Bo-Christer, & Tenopir Carol, 2017). V návaznosti na to se knihovníci musejí orientovat a vzdělávat v oblasti bibliometrických analýz stejně jako aktuální Metodice hodnocení výzkumných organizací.

## **Závěr**

Zavedením služby na ověřování časopisů KUK pomohla třem desítkám uživatelů před publikováním v pochybných časopisech, které by navíc nespádaly do hodnocení výzkumných organizací. Během prvního roku se KUK za poskytování služby nejenže dočkala kladných ohlasů ze strany akademiků a zvýšila mezi nimi svou prestiž, ale mohla se fundovaněji zabývat otázkou vhodnosti hodnocených kritérií. Výsledkem diskuse o této otázce je definování empiricky verifikovatelných kritérií principů transparentnosti a dobré praxe vědeckého publikování. Samozřejmě se nejedná o konečná kritéria. Problematika etických aspektů vědeckého publikování se neustále vyvíjí, na což je třeba reagovat, průběžně hodnotit relevantnost kritérií a případně stanovovat nová. Zároveň si uvědomujeme, že i náš způsob hodnocení má své limity v tom, že posuzujeme pouze formální náležitosti časopisu, nikoli však i jeho odbornou stránku. Dalšími limity je nemožnost zcela prověřit konference a vydavatele, jejichž administrativní pozadí není knihovně dostatečně známo, protože na rozdíl od vědců jsme s nimi neměli přímý kontakt a zkušenost. V tomto ohledu je při učinění závěru zcela nezbytná spolupráce knihovníka s žadatelem jako odborníkem v příslušné vědní disciplíně. Jen tak lze při hodnocení přistupovat k časopisům, vydavatelům a konferencím nepředpojatě a nepoškodit je. Z personálního a ekonomického hlediska se pak ukazuje, že by mělo být v možnostech, ne-li přímo povinností, každé vysokoškolské knihovny zajišťovat takovou službu svým uživatelům jako zcela běžnou a standardní.

**Použitá literatura**

ABC Journals. (2016). Indexation. Retrieved 11 May 2018, from <https://web.archive.org/web/20161110193120/http://www.abcjar.us/indexation.html>

Academic Research Publishing Group. (2018). Indexed/abstracted in. Retrieved 11 May 2018, from <https://web.archive.org/web/20180410122150/https://arpgweb.com/?ic=journal&journal=18&info=inde>

Allied Business Academies. (2018). Authors Guidelines. Retrieved 10 May 2018, from <https://www.abacademies.org/journals/international-journal-of-entrepreneurship-authors-guidelines.html>

Anderson, R. (2017). Cabell's New Predatory Journal Blacklist: A Review. Retrieved 13 April 2018, from <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2017/07/25/cabells-new-predatory-journal-blacklist-review/>

Bagues, M., Sylos-Labini, M., & Zinovyeva, N. (2017). A walk on the wild side: an investigation into the quantity and quality of 'predatory' publications in Italian academia. Pisa: Institute of Economics, Scuola Superiore Sant'Anna. Retrieved from <http://www.lem.sssup.it/WPLem/files/2017-01.pdf>

Beall, J. (2013). Avoiding the Peril of Publishing Qualitative Scholarship in Predatory Journals. *Journal of Ethnographic & Qualitative Research*, 8(1), 1–12.

Beall, J. (2015a). *Criteria for Determining Predatory Open-Access Publishers* (3rd ed.). [Denver: University of Colorado]. Retrieved from

<https://web.archive.org/web/20170105195017/https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2015/01/criteria-2015.pdf>

Beall, J. (2015b). Predatory journals and the breakdown of research cultures. *Information Development*, 31(5), 473–476. doi:10.1177/0266666915601421

Beall, J. (2017). Beall's List of Predatory Publishers 2017. Retrieved 29 April 2018, from <https://web.archive.org/web/20170103170903/https://scholarlyoa.com/>

Berger, M., & Cirasella, J. (2015). Beyond Beall's List Better understanding predatory publishers. *College & Research Libraries News*, 76(3), 132–135.

Bisaccio, M. (2018a). Cabells' Journal Whitelist and Blacklist: Intelligent data for informed journal evaluations. *Learned Publishing*, 1–6. doi:10.1002/leap.1164

Bisaccio, M. (2018b). Cabells Quote Request.

Bloudoff-Indelicato, M. (2015). Backlash after Frontiers journals added to list of questionable publishers. *Nature*, 526(7575), 613–613. doi:10.1038/526613f

COPE, OASPA, DOAJ, & WAME. (2018). Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing. United Kingdom: Committee on Publication Ethics. Retrieved from [https://publicationethics.org/files/Principles\\_of\\_Transparency\\_and\\_Best\\_Practice\\_in\\_Scholarly\\_Publishingv3.pdf](https://publicationethics.org/files/Principles_of_Transparency_and_Best_Practice_in_Scholarly_Publishingv3.pdf)

Crawford, W. (2014). Ethics and Access 1: The Sad Case of Jeffrey Beall. *Cites & Insights*, 14(4), 1–14.

Danevska, L., Spiroski, M., Donev, D., Pop-Jordanova, N., & Polenakovic, M. (2016). How to Recognize and Avoid Potential, Possible, or Probable Predatory Open-Access Publishers, Standalone, and Hijacked Journals. *Prilozi (Makedonska Akademija Na Naukite I Umetnostite. Oddelenie Za Medicinski Nauki)*, 37(2–3), 5–13. doi:10.1515/prilozi-2016-0011

DOAJ. (c2017). Information for publishers. Retrieved 22 May 2017, from <https://doaj.org/publishers>

Eriksson Stefan, & Helgesson Gert. (2017). Time to stop talking about ‘predatory journals’. *Learned Publishing*, 31(2), 181–183. doi:10.1002/leap.1135

Forrester Amy, Björk Bo-Christer, & Tenopir Carol. (2017). New web services that help authors choose journals. *Learned Publishing*, 30(4), 281–287. doi:10.1002/leap.1112

Harvey, H. B., & Weinstein, D. F. (2017). Predatory Publishing: An Emerging Threat to the Medical Literature. *Academic Medicine*, 92(2), 150–151. doi:10.1097/ACM.0000000000001521

Harzing, A.-W., & Adler, N. J. (2016). Disseminating knowledge: from potential to reality- new open-access journals collide with convention. *Academy of Management Learning and Education*, 15(1), 140–156. doi:10.5465/amle.2013.0373

Impact Journals. (c2018). Oncotarget. Retrieved 21 April 2018, from <http://www.oncotarget.com/index.php?journal=oncotarget>

Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů. (2016a). Zápis z 87. jednání KHV konaného dne 6. 6. 2016. Retrieved 14 November 2016, from <http://vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=780525>

Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů. (2016b). Zápis z 312. zasedání Rady pro výzkum, vývoj a inovace. Praha: Úřad vlády České republiky. Retrieved from <http://vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=766310&ad=1&attid=772342>

Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů. (2016c, March 7). Zápis z 84. jednání KHV. Retrieved 11 May 2016, from <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=772589>

Kratochvíl, J., & Plch, L. (2017). Predátorské časopisy: praktiky jejich vydavatelů a jak se jim bránit. *Vnitřní lékařství*, 63(1), 5–13.

Macháček, V., & Srholec, M. (2017). *Predatory journals in Scopus*. Praha: IDEA CERGE-EI. Retrieved from [http://idea-en.cerge-ei.cz/files/IDEA\\_Study\\_2\\_2017\\_Predatory\\_journals\\_in\\_Scopus/files/downloads/IDEA\\_Study\\_2\\_2017\\_Predatory\\_journals\\_in\\_Scopus.pdf](http://idea-en.cerge-ei.cz/files/IDEA_Study_2_2017_Predatory_journals_in_Scopus/files/downloads/IDEA_Study_2_2017_Predatory_journals_in_Scopus.pdf)

Masarykova univerzita. (2016). *Postoj MU k tzv. predátorským vydavatelům a odborným časopisům*. Brno: Masarykova univerzita. Retrieved from [http://is.muni.cz/do/rect/metodika/VaV/56012837/Vyzkum\\_a\\_predatorske\\_casopisy.pdf](http://is.muni.cz/do/rect/metodika/VaV/56012837/Vyzkum_a_predatorske_casopisy.pdf)

McCook, A. A. (2018). Indexing company praises cancer journal, then kicks it out. Retrieved 21 April 2018, from <https://retractionwatch.com/2018/01/19/indexing-company-praises-cancer-journal-kicks/>

Nelson, N., & Huffman, J. (2015). Predatory Journals in Library Databases: How Much Should We Worry? *The Serials Librarian*, 69(2), 169–192. doi:10.1080/0361526X.2015.1080782

Nguyen, V. M., Haddaway, N. R., Gutowsky, L. F. G., Wilson, A. D. M., Gallagher, A. J., Donaldson, M. R., ... Cooke, S. J. (2015). How long is too long in contemporary peer review? Perspectives from authors publishing in conservation biology journals. *PloS One*, 10(8), 1–20. doi:10.1371/journal.pone.0132557

OASPA. (c2017). *Membership Criteria*. Retrieved 22 May 2017, from <https://oaspa.org/membership/membership-criteria/>

Oransky, I. (2017). Why did Beall's List of potential predatory publishers go dark? Retrieved 6 April 2017, from <http://retractionwatch.com/2017/01/17/bealls-list-potential-predatory-publishers-go-dark/>

PLoS ONE. ([c2018]). *Journal Information*. Retrieved 21 April 2018, from <http://journals.plos.org/plosone/s/journal-information>

Richter, V., & Pillerová, V. (2017). *Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven v ČR 2016/2017: zpráva z průzkumu*. Praha: Národní knihovna ČR. Retrieved from [http://ipk.nkp.cz/docs/copy3\\_of\\_Analza\\_Vzdlavani\\_zprva\\_2017\\_DEF.pdf](http://ipk.nkp.cz/docs/copy3_of_Analza_Vzdlavani_zprva_2017_DEF.pdf)

Shamseer, L., Moher, D., Maduekwe, O., Turner, L., Barbour, V., Burch, R., ... Shea, B. J. (2017). Potential predatory and legitimate biomedical journals: can you tell the difference? A cross-sectional comparison. *BMC Medicine*, 15(1). doi:10.1186/s12916-017-0785-9

Silver, A. (n.d.). Pay-to-view blacklist of predatory journals set to launch. *Nature News*. doi:10.1038/nature.2017.22090

Somoza-Fernández, M., Rodríguez-Gairín, J.-M., & Urbano, C. (2016). Presence of alleged predatory journals in bibliographic databases: Analysis of Beall's list. *El Profesional de La Información*, 25(5), 730–737.

U.S. National Library of Medicine. (2016). Fact Sheet: MEDLINE® Journal Selection [Fact Sheets]. Retrieved 9 November 2016, from <https://www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/jsel.html>

Ústřední knihovnická rada ČR. (n.d.). Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků (CŽV). Retrieved 13 April 2018, from <http://ipk.nkp.cz/docs/celozivotni-vzdelavani/koncepce-czv-pdf>

Wallace, J. (Ed.). (2008). ECP-2007-DILI-537003 PEER: Final report, 1 September 2008 - 31 May 2012. [Hague, Netherlands]: Publishing and the Ecology of European Research. Retrieved from [http://www.peerproject.eu/fileadmin/media/reports/PEER\\_D4\\_final\\_report\\_29SEPT11.pdf](http://www.peerproject.eu/fileadmin/media/reports/PEER_D4_final_report_29SEPT11.pdf)

WAME. (2015). Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing. Retrieved 10 December 2017, from <http://www.wame.org/about/principles-of-transparency-and-best-practice>

Watson, R. (2017). Beall's list of predatory open access journals: RIP. *Nursing Open*, 4(2), 60–60. doi:10.1002/nop2.78

Wicherts, J. M. (2016). Peer Review Quality and Transparency of the Peer-Review Process in Open Access and Subscription Journals. *PLoS ONE*, 11(1). doi:10.1371/journal.pone.0147913